

מסביב לשולחן

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא הפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

ראשי הישיבות

עין גלוזד

דבר העורך

הגאון רבי אליקים פקס שליט"א ראש ישיבת גבעת שאול

בגדר חיוב משתה ושמחה בפורים

התוס' מגילה ו' א', כתבו דיש שנוהגין לעשות ימי משתה ושמחה ב"ד ובט"ו של אד"א, והקי' התוס' שם שבגמי שמעו שאד"א ואד"ב אינם שרים אלא לענין הספד ותענית, ולפיכך הסיקו שא"צ לעשות משתה ושמחה באד"א, אמנם הר"ן שם פליג על התוס' ומסיק שראוי להרבות בסעודה ב"ד שבראשון, והרמ"א (סי' תרצ"ז) כתב י"א שחייב להרבות במשתה ושמחה ב"ד שבאד"א ואין נוהגין כן, ומ"מ ירבה קצת בסעודה כדי לצאת ידי הממזרים ע"כ. ויל"ע בטעמא דפלוגותיה.

והנה נתבאר במו"ק (ע"י עיטורי מגילה, ו' א), דהא דאיסור הספד ותענית נוהג בשני האדרים ואילו מקרא מגילה אינו נוהג אלא באחד מהם, זהו משום דאיסור הספד ודאי הוי מדיני יום י"ד ולכך איסור הספד בתרתייהו, שכן לשניהם איכא שם אדר, ותרתייהו י"ד באדר מיקרו. משא"כ מקרא מגילה, שאינו מחויב היום אלא הוא חיובא דרמי אגבא לקרות את המגילה, וזמן קיום חיוב זה הוא ב"ד וט"ו, ועל כן אם קורא בא' מהן קריאה בומנה מיקרי יוצא יד"ח.

ועפ"ז נראה לבאר פלוגתא דא נמי, דהיי"מ שבתוס' וכן הר"ן סברי דכי היכי דהאיסור הספד ותענית הוי מדיני היום ד"ד וט"ו באדר, כך גם חיוב משתה ושמחה הוי מדיני היום, שחייב משתה ושמחה אף הוא נלמד מהכתוב "ימי משתה ושמחה", ומכיון שכן נוהג החיוב בתרתייהו כמו האיסור הספד ותענית. אמנם התוס' ס"ל דהחיוב משתה ושמחה הוי חיובא דגבירא כמו מקרא מגילה, ושאינה מהאיסור הספד ותענית דאיסורו הוי משום דהני יומי ימי שמחה הם. וכן חזינן גם מהא דאיסור הספד ותענית נוהג בין ב"ד ובין בט"ו, ואילו חיוב שמחה אינו נוהג כי אם לכל אחד ביומו, הפרוים ב"ד והמוקפין בט"ו, והיינו משום דאיסור הספד ותענית עיקרו משום שהימים הם ימי משתה ושמחה, ולכך הוא נוהג בשניהם, דתרתייהו ימי שמחה הם משא"כ החיוב לנהוג שמחה בפורים, אינו מחמת שהימים הם ימי שמחה, (אזוהי כשלעצמא אינו מחייב עשיית משתה ושמחה, כי אם אוסר בהספד ותענית), אלא הוא חיובא דרמי אגבא, למיעבד שמחה זכר לנס, ואינו חיובא לכא אלא פעם אחת כמו במקרא מגילה, ומשוי"מ ס"ל לתוס' שהיינו נוהג כי אם בא' מב' החדשים כמו מקרא מגילה.

והנה ר"י"ה במגילה כתב בשם הירושלמי, שאם חל פורים בשבת מאחרין את הסעודה ליום א', והנה אי נימא דהחיוב סעודה חל מדיני יום י"ד, לכא"י אין שייך לוקמה החיוב אחר זמנו, ומוכח גם מזה כמשנית בש"י התוס', דהחיוב משתה ושמחה יומי מדיני היום אלא הוא חיוב דרמי אגבא למיעבד משתה ושמחה זכר לנס, רק שזמנו הוא ב"ד וכשחל פורים בשבת יכול הוא להשלימו עם אח"כ. ולפי"ז נמצא שמהירושלמי מוכח שאין לחייב במשתה ושמחה כי אם פעם אחת, וכמו מקרא מגילה שאין חייבין בו בשניהם, וצ"ב ש"י הי"מ שבתוס' והר"ן דס"ל דאיכא חיוב משתה ושמחה בשניהם.

ובביאור שיתסם נראה, שגם לדידהו חיוב השמחה יתירה דחייב אינשי לבסומי בפוריא הוי חיובא דגבירא ואינו מדיני היום כמו איסור הספד ותענית, וכמשני מדי הירושלמי, ואכן בחיוב זה אין מחויבין כי אם בא' מב' החדשים, אלא דס"ל לר"ן והיי"מ שבתוס', דכיון דז"י מדיני שבתא ראשון אקרו יום משתה ושמחה ואסורין בהספד מו"ט, לכך איכא בהו גם חיוב משתה ושמחה, דהיינו משתה ושמחה כפי שאוסר בהספד ותענית כך הוא גם מחייב במשתה ושמחה, ואכן אין זו השמחה יתירה האמורה בפורים גופיה.

ומדויק כן מ"ל הר"ן והרמ"א שכתבו להרבות בסעודה, והיינו להרבות יותר מכפי לימודו, אכן שמחה יתירה שנתחייבו בה בפורים, אינה נוהגת באד"א יתר לדידהו, שאינה מחייבת הגברא ולא מדיני היום, ועל חיוב שמחה זו הוא שבאמר בירושלמי מאחרין לעשותה ביום א'.

והנה הר"ן במגילה שם כתב, דאף דחייבין במשתה ושמחה באד"א, מ"מ משלוח מנות אין חייבין בו רק באד"ב, וצ"ב מאי שנא והלא משלוח מנות הוא ג"כ מחמת חיוב השמחה, אמנם לפי המבואר אי"ש משלוח מנות חיוב מחמת השמחה יתירה האמורה בפורים, והאי חיובא ליכא כי אם באד"ב וכמשנית.

והנה הרמ"א (סי' תרצ"ו) כתב, י"א שחייב להרבות במשתה ושמחה ב"ד שבאדר ראשון, ומשמע מדבריו דרק ב"ד ולא בט"ו, וכ"כ הבית יוסף שם, וצ"ב מ"ש מאיסור הספד ותענית נורה אף בט"ו באד"א, וכמש"כ בשו"ע ו' והתוס' באמת כתב בשם י"ד דנוהגין לעשות ימי משתה ושמחה ב"ד ובט"ו, ודלא כרמ"א. וביתר תוס' דהני יומי לא הוו זמנים בפני"ע, אלא תרתייהו ודלא הסעודה באדר ראשון כי אם ב"ד ולא בט"ו, וצ"ע טעמא דמילתא דהא למוקפין עיקר חיוב השמחה הוי בט"ו ולא ב"ד, ואם חייבין הם גם באדר א' אמאי יתחייבו ב"ד ולא בט"ו.

ובביאור הדי' נראה ע"פ משנית, דהחיוב משתה ושמחה באד"א אינו מחמת חיוב שמחה יתירה האמורה בפורים דחייב אינשי לבסומי, דהאי חיובא אינו נוהג כי אם באדר שבו קורין את המגילה, והחיוב משתה ושמחה באד"א הוא מחמת שהימים הוא יום משתה ושמחה, דזה מחייבו בסעודה כפי שאוסרו בהספד ותענית, ומעתה ס"ל לרמ"א דהני יומי לא הוו זמנים בפני"ע, אלא תרתייהו ויחדיו הוו זמן שמחה, ואסורין בהספד ותענית וחייבין במשתה ושמחה, ומכיון שכן סגי בסעודה אחת לשניהם כדו לוקים את החיוב סעודה שמחמת הימי משתה ושמחה, וגם אין חילוק בזה בין פורים למוקפין דלגבי הימי משתה ושמחה אין חלוקים, וחילוקיהו אינו אלא לגבי החיובים דרמו על הגבירא, דהפרוים חיוב ב"ד והמוקפין בט"ו, ולכך אמרין באד"א כולן יעשו סעודה ב"ד שהוא תחילת זמן ימי השמחה, ועולה לשני הימים כאחד.

(עיטורי מגילה מגילה ו' ע"ב)

הרב ישראל מאיר בריסקמן

בענין שמחת פורים

א) כתב הרמב"ם (ריש הל' מגילה וחנוכה) וז"ל: הלכות מגילה וחנוכה יש בכללן שתי מצוות עשה מדברי סופרים ואינן מן המניין, עכ"ל. והמבואר מדבריו שבכל הלכות פורים אין אלא מצוה אחת, והיינו מקרא מגילה, וכמש"כ שם פ"א ה"א: קריאת המגילה בומנה מצוות עשה מדברי סופרים וכו'. עכ"ל.

וצ"ע למה לא החשיב למצוות בפני"ע גם סעודה ומשלוח מנות ומתנות לאבוינים, אלא רק מקרא מגילה בלבד. (וכבר עמד על זה הרא"ם בפירושו על מקרא מגילה הלכות מגילה, ע"ש).

ב) והנה בפני"ג (סי' תרצב בא"א סק"א) העיר למה אין מברכין ברכת המצוות אלא על מקרא מגילה ולא על משלוח מנות ומתנות לאבוינים. ותיקו הפני"ג דהיינו משום דשמא לא ירצה חברו ועני לקבלם. עכ"ל. ויסוד דבריו הוא במש"כ הרשב"א בתשובות (ח"א סי' יח) וז"ל: אין מברכין על מצוה שאינה תלויה בלתי ביד העושה, מפני שאפשר שלא יתראה בה חברו ונמצא מעשה מתבטל, כגון מתנות עניים והולאת הדלים ונתית צדקה והעניקה וכיוצא בהם. עכ"ל.

והעיר האחרונים שכאלוהו אין דברי הפני"ג מתיישבים אלא לדעת הפרי"ח (סי' תרצה ס"ד) השולח מנות לרעהו והוא אינו רוצה לקבלם, לא יצא, אבל לדעת הרמ"א (שם) דמ"מ יצא, אי"כ למה לא יברך, והרי המצוה אינה תלויה אלא בו.

ג) והיראה בכל זה, דהנה כתיב בספרו (ט, כז): "קיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם ועל כל הנולדים עליהם ולא יעזבו להיות עושים את שני הימים האלה כתבכם וכזמנם בכל שנה ושנה".

ופירש האבן עזרא (שם, ל) וז"ל: והטעם, כי קיימו היהודים על נפשם לזמנן בימי הפרים, וכו', ואנחנו חייבים שלא נשיג בזה ראשונים. עכ"ל. וכ"כ האבן עזרא בזכריה (ח, יח): ש' קיימו וקבלו על נפשם ימי הפרים לשמחה בהם אף על פי שאין ציונים הנביאים, רק שהניסם הם החייבים לעשות מה שקבלו אבותם. עכ"ל. וכ"כ הראב"ע בספרו יסוד מורא סוף שיער החמישי.

והמבואר מדבריו בפרוש המצוות, שהלכות שמחת פורים אינם תקנת נביאים או חכמים, אלא קבלה שקבלו ישראל על עצמם ועל זרעם לנהוג בה לדורות, ורק מכן זה הם חייבים בה.

וכ"מ ברמב"ן בחיבורו משפט החרם, ומבואר מדבריו שם שכל קבלת התביעה מחייבת אותם ואת זרעם מדין נדר. (ל' ולפ"ז הרמב"ם במ"מ סי' תרצ"ב, וכו', ואנחנו חייבים שלא מקרא מגילה בלבד, ולא שאר הלכות פורים.

ד) עיקר שמחת פורים הרי נתבאר שאינה אלא קבלת הרבים ולא מצוה שתקנו רבנים מחייבת אותם, וכו', ואנחנו חייבים אלא מצוה היא, כמפורש בגמ' שבתות (לט), אלא שאמרנו שם, מצוות העתידות להתחדש כגון מקרא מגילה, וכו', ע"כ. וכ"מ בגמ' מגילה ד, א' ושם י"ט, ב' וע"ש שם, א).

וזהו שנקט הראב"ע דוקא שמחת פורים, שכונתו בזה לאפוקי מקרא מגילה שאינה מדין שמחת פורים אלא מדין פרסומי ניסא כמבואר בגמ' מגילה (ל, ו) ובעו"מ, והרי מצוה גמורה היא ולא רק קבלת הרבים, ודוקא כל שאר הלכות הפורים שמדין שמחה הם, אינם אלא קבלת הרבים.

דנהנה סעודה ולא דאי מדין שמחת פורים, דהא לפי"ן לה מדכת"כ (אסתר ט, כ) ימי משתה ושמחה, וכדאיתא בגמ' מגילה ז, ב) סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו, מאי טעמא ימי משתה ושמחה כתיב, ע"כ. ואף משלוח מנות ומתנות לאבוינים הם מדין שמחת פורים, כמש"כ הרמב"ם במגילה (א, א) וז"ל: בירושלמי (פ"א הי"ד) אין מוקפין לקבל מצוות פורים, שכל הפרוש דרו ליתנו ולו, לומר שנותנין לה לאדם ואין מוקפין אם הוא עני וראוי ליתן לו, שאין נתניה זו מדין צדקה גרידתא, אלא מדין שמחה, שהיא אף לעשירים יש לשלוח מנות. עכ"ל. וכ"מ ברמב"ן שם.

וכן מבואר ברמב"ם (הל' מגילה פ"ב הי"ח) וז"ל: מוטב לאדם להרבות במתנות אבוינים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעהו, שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ותומים ואלמנות וגרים. עכ"ל. ומשמע שכל העניינים הללו מדין שמחה הם.

ה) ובהו גם תתיישב הערת הפני"ג למה אין מברכין אלא על מקרא מגילה ולא על שאר הלכות פורים. דהנה לדעת רש"י (סוכה מד, א) והרמב"ם (פ"א מהל' ברכות ה"י) שאין מברכין על המנהג, הרי ה"ה שאין לברך על קבלת הרבים, וכמו שיתבאר.

דנהנה רש"י (שם) נקט בטעם שאין מברכין על המנהג, דהוא משום שכל עיקר דין ברכה על מצוות דרבנן, אינו אלא משום שבכלל לא תסור הווי, דה"ל"ה ליכא דאימר זונתו, וכמבואר בגמ' שבת (א, א), משא"כ מנהג דאינו בכלל לא תסור. עכ"ל. ולפ"ז ה"ה קבלת הרבים אין מקום לברך

היהדות מתייחסת אל השמחה לא רק כאל סממן חיובי האמור לחיובי שמחת פורים, אלא כמרכיב חשוב במסכת השלימות הרוחנית. שמירת התורה וקיום המצוות אינם נחשבים למושגים, אלא אם כן נעשו מתוך שמחת לב. על כך נאמר: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל" (דברים כ"ח, מ"ז).

את הסוד כיצד ניתן לעבוד את ה' בשמחה מלמדנו דוד המלך: "עבדו את ה' בשמחה" (תהלים ק', ב). כיצד? "דעו כי ה' הוא אלוהים, הוא עשנו ולו אנחנו". הכרת האמונה בה' מכלל העולם, שכולנו נתונים להשגחתו, היא המרעם לשמחה.

סיבת העצב נובעת מתחושת האדם שהינו עזוב ולפשו, באין לו משענת יציבה שיוכל להישען עליה. הסבור שכל המתרחש בעולמו אינו אלא שרשרת בלתי פוסקת של מקרים בלתי מכוונים, אין אומלל ממנו. לעומתו, היודע ומאמין שכל הנעשה תחת השמש נעשה בהשגחה פרטית מדויקת, בוטח בה' שלא יטוש אותו, ולעולם אינו מתייאש ואינו מניח לעצבות לשלוט עליו.

ואכן התבוננות בסט פורים ובגורמיו הינה פרק סיבת העצב הנושא האמונה. ההתרחשות המתוארת במגילת אסתר, היתה מצב של הסתר פנים מצד הקב"ה, ולפיכך יכלה להיוולד המזימה השטנית של "לחטמיך, להרוג ולאבד את כל היהודים". המן היה סבור שהקב"ה מסתיר את פניו ממנו, ולפיכך התייר לעצמו להתכלל להם. הסתר הפנים מצד הקב"ה כלפי ישראל בא ג' הוא בהשגחה פרטית, ומכוון במידה כנגד מידה לעומת התנהגותם של ישראל. כאשר עם ישראל התנהג כאילו עין של שמאל אינה רואה, גמל להם הקב"ה באותה מידה, בנותנו לענייניהם להתנהל כאילו אינם מושגחים.

עקבות הגיגיה חלה התעוררות גדולה בעם והם יחילו אל ה' בכל לב. נס פורים חיפש והעמיק בהם את הכרת האמונה. ממנו למדו ישראל לדעת כי לא ינום ולא יישן שומר ישראל, ואף כי סמיכים שבו וחזקו את קשריהם האמיצים עם התורה והמצוות.

המאורעות המתוארים במגילה, היו באופן של "ניהפוך הוא". מחפץ קיינו זה העמיק את הכרת האמונה ונסך את תחושת הביטחון, שהיא כאמור אלק השמחה.

לקח מאורעות הימים ההם, ניצב במרחק עבודתנו הרוחנית בחודש אדר, והוא המפתח לרביעי השמחה שבחודש זה. (ערכים)

צוץ הוצאה לאור - נתן פלדמן
הופיע ויצא לאור כרך ב מספריו של הגאון הגדול רבי משה בראנסדורפער שליט"א הוראות למעשה שאלות ותשובות להשיג בחנויות המובחרות

מנהגי סעודת פורים

מצוה לשמוח בפורים ולהרבות בסעודה בבשר ויין כל אחד כפי אשר תשיג ידו. כתב האלשיך במגילת אסתר פרק ט' פסוק י"ט הטעם דכיון שהחום עצמו ישראל היה לכפר על עוונם בסעודת אחרונו על כן כאשר ראה ה' את עניינם ויצילם מצרתם עשו לעומתו משתה תחת צום להודות לשם ה' אשר הפך להם טובה תחת רעה, וכי"כ ה"ח א"ח סימן תר"ע דעיקר הגזירה לפי שהנו מסעודתו של אחרונו ועי"כ גזר עליהם תחת צום להודות ולבד את הגופים שנהנו מאכילה ושתייה של איסור וכשעשו תשובה ענו את נפשםם לפיכך קבעו למשתה ויום טוב לזכר עיקר הנס.

זע רוב הראשונים סעודת פורים חובה הואק מדבר קבלה דאסתר מדברי קבלה הוא, וכן פסק הרמב"ם בפי"ב מהלכות מגילת הי"ד ובארוחת חיים הלכות פורים סימן ל"ט, אבל דעת הר"ן סעודת פורים אפרס דאינה אלא מצוה דרבנן, וזה שכתוב "ולעשות אותם ימי משתה ומגילת" הוא רק לענין הסדר ותענית אבל הסעודה הוא רק מדרבנן ולא מעיקר החיוב, ולהלכה נפסק בשו"ע סימן תרצ"ו סי' ז' דלשמוח בפורים הוא מדברי קבלה שהוא כדברי תורה, וכן משמע במג"א (שם) סי' ק"י, וכי"כ בטי"ז סימן תרצ"ו סי' א' עלענין על הנסיים דבסעודת פורים אל אסור על הנסיים מחזירים אותו סעודת פורים יש לו חיוב כמו שבת וי"ט דכתוב "ימי משתה ושמחה". [עיי' מועדים וזמנים ח"ב סימן ט'].

סעודת פורים בלילה

מובא בגמ' מגילה דף ז' ע"ב "אמר רבא סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו מאי טעמא ימי משתה ושמחה לטוב", וכן נפסק בשו"ע סימן תרצ"ה סעיף א' "סעודת פורים שעשתה בלילה לא יצא ידי חובה, ומי"מ גם בלילה ישמח וירבה קצת בסעודה", בחידושי הריטב"א כתב "הא כתיבנא לעיל שלא נערכה אלא לילה של פורים שבו קורין את המגילה ואילו לילה של מוצאי פורים מיואל עיבור". נפסק. אבל המגילה כתב ואם אכלה בלילה לא יצא ידי"ח הן לילה שמחרתו יום הפורים והן לילה שעבר פורים. ומעיראם האחרונים למה צריך פסוק שא"י' אלאכל במלחמה פורים הרי כבר אכלה פורים. וגם דברי הריטב"א צ"ע שלא הקשה אלא משום אלו עיבור תיפוק ליה שכבר אינו פורים במוצאי פורים, וכבר העיר זאת הרה"ק כהן זצ"ל בס' מקראי קודש על פורים בסימן נ"ג, עיי"ש מה שתייר. כי סדר היום כתב דכיון דעיקר הנס היה ביום ע"ז תקנו חז"ל סעודה ושמחה ביום דווקא, בשו"ע שואל ומשיב מהדורא וליציא סימן פ"ג כתב של זה סעודת פורים תקנו בימים שנחו החיידים מאויביהם והרי המלחמה היתה רק ביום הל' בלילה ואי"כ בלילה אין זכר שבלילה נחו מאויביהם גם בימי המלחמה ע"כ תיקנו הסעודה ביום דוקא שאז יש זכר לנס.

בשו"ת דברי יציב להאדמו"ר מקלוינבורג זצ"ל חלק א"ח סימן רצ"ז כתב להסביר טעם אחר והוא עלפמש"כ במגילת אסתר ט' כ"ח "והימים אלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה ומשפחה" וכתב רש"י (שם) "משפחה ומשפחה מתאספין יחד ואוכלים ושותים יחד וכן קבלו עליהם שימי הפורים לא לעי"ה" [וכן מבואר בס' הפרדס לרש"י פורים סימן ל"ב] ששמחין בביתם ובבית חברהם בפורים, וכן מבואר בס' סדר היום וי"ל וי"ק כל אנשי ביתו וחבריו על שלחן אחד כדרך המסיבה שמתאספים הרבה לעשות סעודה ומתוך כך מתרבה שמחה, אבל שמתאדם שימי יחיד אי אפשר לשמוח כראוי". ומשמע שיש חיוב לקיים סעודת פורים ברים, וכן מבואר בס' לקט יוסר עמוד קמ"ט שרבו בעל תורת האדם היה הולך לקרוביו בתוך הסעודה, וכן מובא בחידושי אנשי שם שעל גיליון ר"ח דף ג', ע"י אליהו רבא סימן שצ"ה ס"ק דק ובפמ"ג באשל אברהם ס"ק ה' ונבנה כצאן יוסף אות י"ד ובמשנ"ב סימן תרצ"ה ס"ק ט' בשם השל"ה"ק ובערך השלחן סימן תרצ"ו סימן ג'.

ויש להביא סמוכין לזה מקריאת המגילה בגמ' מגילה דף ה' ע"א "יש לה לא דרב אסי לקרותה בעשרה", ונפסק להלכה בסימן תרצ"ב סי"ח, וכיון דאיתנה זכירה לעשה במגילת דף י"ז ע"א מקשין גי"כ עשה לזכירה דכיון שחיוב קריאת המגילה בשערה כן הסעודה גי"כ ברבים, ולכן י"ל שזה הטעם שסעודת פורים בלילה לא יצא משום דבלילה אין עת האפק ומשנ"ב בתענית י"ב ע"ב "מה אספת זקנים ביום", ופירש"י "בלילה לא אחד בביתו ואין נאספין, ומשום כן כיון דחיוב סעודת פורים באספת והתחברות לא יצא בלילה.

בעל הטור י"ח בבגליה ד"ז ע"ב כתב מדוע לא תקנו בליל י"ד משתה ושמחה ולענין שמחת פורים אומרים כל דתיקון בוצו כעין אחריותא תקנו ולגבי מצוה שמחת פורים אין מוצא שמחה נוהג מן התורה בליל י"ט ראשון כמובא בגמ' סוכה דף מ"ח ולכן פורים גי"כ אע"ג דאינו נוהג אלא יום אחד דומה

מין ראש הישיבה שליט"א רבינו בעל אילת השחר

סילוק הרע ע"י עשיית הטוב

ובעניני שמחת הפורים

...והנה בשבת זו קראו פרשת זכור, ומבואר בספרים דמחית עמלק אינו דוקא העם הזה, אלא דעמלק הוא הסי"מ והסמל של הרע, ובאמת לא שייך ללחום עם הרע דאי"ה להרוג, אלא ההריגה הכי גדולה של הרע זה ע"י עשיית טוב, וכמו שאומרים בשם החפץ חיים זצ"ל דכשהבית שחודן אי אפשר לקחת מקל ולגרש את החושך, אלא העצה היא להדליק אור וממילא כבר אין חושך, וכן הרע זה חושך, ואיך מגרשים את הרע ע"י עשיית טוב. אלא דעמלק זה דבר מיוחד, כיון שהם עם שכי"כ השתרשו ברע ועברו גבול הרע עד שאין להם תקוה, ורש"י (בפי' בשלח י"ז ט"ז) מביא שהקב"ה נשבע שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו, דכיון שכי"כ קלקלו והשתרשו ברע אין להם תקנה, ועד כדי כך שייך שאומה שלמה יגיעו למצב שמוכרחים לסלק מן העולם.

אבל עיקר היסוד הוא שמסלקים הרע ע"י עשיית הטוב, אלא שיש אנשים שכי"כ השתרשו בחטא ומפריעים לטוב להשפיע, דכל זמן שיש השפעה של עמלק הסי"מ שהם סמל הרע, אין השם והכסא שלם, שזה פוגע גם שם ומשום כך צריך למחותם מהעולם. אמנם עדיין לא יצאונו זה ידי חובתנו, משום שאנשים יכולים למחות את עמלק שלא מתוך שנאת הרע אלא מתוך הרע, כמו שרואים אנשים שהורגים ועושים עצמם כצדיקים, אבל האמת שזה הרע, משום שאוהבים להרוג ולהרוס רק שמתלבשים באיצטלא של טוב.

...והנה כתוב במגילה שתיקנו לעשות הימים האלו שניצלו מהאויבים, ימי משתה ושמחה ומשולח מנות אי לרעהו ומנות לאביונים, והמפרשים ביארו טעם דכיון שנהנו מסעודתו של אחרונו וכשלו בחטא ע"י משתה ושמחה, אז א"ח"כ כשהקב"ה עזר וזכו להציל מהגזירה, קבעו המצוה במשתה ושמחה, ותיקנו לשלוח מנות איש לרעהו ומנות לאביונים, להרבות אהבה בין איש לרעהו. אמנם צ"ב מה שהייכות בין זה לזה, למה משום שניצלו מהגזירה צריך להרבות אהבה בין איש לרעהו.

אלא היסוד הוא דכיון שניצלו מהמן שהי' מורע עמלק, והרי כתוב מלחמה לה' בעמלק מדור דור, והמלחמה בעמלק אינה סתם מלחמה בין יהודים לגויים, ולהבדיל יש הרבה מלחמות בין שתי אומות אבל שניהם רע, אבל המלחמה בעמלק זה מלחמה כנגד הרע, שהם סמל הרע, וכשהיו ניסים, המלחמה לא מתבטאת רק במה שההרוג אותם, אלא העיקר צריך להיות בעשיית טוב, שכלל ישראל מרבים אהבה ביניהם ומחפשים לשפר את המידות, דכל אחד משתדל להחזיר בתוכו רגש של אהבת הבריות ואהבת חברים, וחז"ל יתקנו בלשון אהבה בשמחה ומשולח מנות איש לרעהו ומנות לאביונים.

והנה דוקא בימים אלו שצריכים להתחוק בתיקון המידות להכניס בלב אהבה לאחרים, אז הרע מתגבר דכל המקודש מתחברו חרב מחבירו, וצריכים לדעת דבלי שיפור במידות א"א לזכות לתורה, ונראה להתחוק בימים מקודשים אלו בשיפור המידות ואהבת תרבים, וכשתתחוק בזה נזכה לטויות דשמיא. (ימלא פי התלמד ח"ב, עיי"ש עוד הרחבת דברים)

לעצרת דאין לילו בכלל שמחה מדאורייתא.

הקשה הטור י"ח בבגליה ד"ז דכמו דאינו יוצא סעודת פורים בלילה משום דכתבו ימי משתה ושמחה אינו היום טוב בפורים מתחיל רק ביום, אי"כ היא הלילה מותר בהספד ה"ט הטעם דאסור להספיד בפורים משום דשמחה כתיב כמובא במגילה ה' ע"ב שמה מלמד שאסור בתענית והרי שמחה אינה נוהגת אלא ביום דימי שמחה כתוב, ועד הקשה הטור י"ח דאם הלילה אינה בכלל היום טוב בפורים אי"כ היא מותר בעשיית מלאכה, וקשה ממה שהוכיח בירושלמי מגילה פי"ב ה"ב דפורים מותר בעשיית מלאכה מזה שכתוב במגילת דף י"ז ע"א "יהכות את המגילה אם כיון לבו יצא", ומוכח דפורים מותר בעשיית מלאכה דהרי מותר לכתוב את המגילה, ולאכארה מה הרי"א אולי מדובר שהוא כותב בלילה דהלילה אינו בכלל היום אבל היום היה באמת אסור במלאכה, ואי"כ סומך דיום כולל גם את הלילה. בכתבי קהילות יעקב החדשים מגילה סימן קע"ט כתב לתרץ בדאמת "יום" כולל כל המעט לעת והלילה טפל ליום והיום הוא עיקר המעט לעת ואינו טפל ללילה ולכן גבי איסור הספד מלאכה שהיא איסור על כל רגע ורגע בפורים אי"כ גם הלילה בכלל האיסור, אבל לענין סעודה שמצוה לקבוע סעודה פעם אחת ביום ואין חיובו בכל רגע ורגע צריך שיקבע הסעודה ביום שהוא עיקר ועי"ז חשוב יום משתה אבל כשקובעו בלילה לא חשוב עי"ז כיום משתה.

וכעין דבריו מובא בס' אסופת שמועות עניני פורים אות ד' מהגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א בדאמת גם הלילה דפורים מכלל היום"ט הוא, אעפ"י שכתבו "ימי משתה ושמחה" אינו מפקיע את הלילה, וכמו שמצינו בגי' שבת דכתבו (שמות כ', ה') "זכור את יום השבת לקדשו ששת ימים תעבוד ויום השביעי שבת לה' אלוהיך לא תעשה כל מלאכה וגו'", ובדאי שאיסור עשיית מלאכה בשבת נכלל גם הלילה ולא אומרים יום כתוב ולא לילה, ע"כ דאף דכתוב יום מי"מ כולל גם את היום וגם את הלילה ולכן אף בפורים שכתבו ימי מ"מ זה כולל גם את היום וגם את הלילה ולכן אסור בהספד ותענית, ומה שאמרנו בגמ' סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא משום שכתבו ימי משתה ושמחה, טעמה לפרש דהיינו דוקא לענין חיוב סעודה דכיון דהדין דאין לקבוע ב' סעודות בפורים אלא סעודה אחת בלבד דורשים מימי דהיום הוא העיקר וצריך לקבוע סעודה דוקא ביום, אבל עיקר שמחה הוא בלילה.

ריבוי סעודה בליל פורים

וכן משמע בב"ח שכתב ליישב את דברי הראב"ה המובא במדרכי מגילה פי"א אות תש"ז שצריך לחגוג בפורים כליל שבת וימנו דומה לקריאת שכתוב והימים האלה נזכרים ונעשים ואין הקש למחצה והיינו לאכול ב'

חקירות הלכתיות

בקבוק ויסקי

מספרים כי תלמיד חכם חשוד ראש כולל ציקר גביר צפורים, גביר זה שמח לקראתו כמוצא שלל רב. נצלת ראש הכולל נתן לו הגביר בקבוק משקה הרוף שצנרתי מאות שקלים. לא עברו שעות רבות והתברר שאותו חפץ כולל היה צבור שהתחשב כהגון והגביר שהכירו רק מחוקק טעה והאמין לזה. ומעתה תובע הגביר את עלבונו ובעיקר את בקבוק הויסקי שגנלכו לבלי שוב, מה הדין בזה

דבר מועט

ידוע מה שכתב הרמ"א מ"י שהיקר את הדבר מכה שמחת פורים פטור, והסבירה לזה נראית כי כאשר מתקבלים אנשים שחיים זה עם זה ויודעים שאסור ועלולים ללכד זה את זה ביום וקד', נהפך הדבר כמחילה וכאלו אמרו קרע את כסותי ופטור. ומעתה גם גביר זה שפחת את כסותו לכל דפכין וידוע שגנבסם יאורים שונים דינו כדון כסותי ופטור.

ממוני גבך

אכן מסתבר שאין הדברים כן, ומסתבר שחייב אותו רמאי להחזיר את הבקבוק משום אף כי מוחלים זה לזה על נזק בשוגג, כאן שהממון הגזול נמלא בעין, גם אם היה מעט שצמעת י"ח חובה להחזירו שהיה אדם מוחל על נזק אבל אין אדם מוחל על דבר שגזול ממנו בערמה כל זמן שהוא קיים, ומתנה בטעות האל ואינה מתנה.

צה"ל

מי שצפאורו לעבודה המג'כ כפי שמאיימים, וזוהה לקיים מצוות משלוח מנות במלכת האב"ה, לתת לרעהו מנת קרב וכו'. האם מותר לו שגמל ל"ה שצפאורו מפורסמים דברי הרמ"א בצדן העזר סי' כ"ח שאוכל של אורח הרי הוא שלו והט"ז ובשו"ת מהרי"ט חולקים על זה, ומעתה אם נדון איך זה כאורח לא יוכל לתת משלוח מנות מאוכל שאינו שלו ולא יצא ידי חובה. אכן יש ללמד בזה שדין החייל כפועל אלל המג'כ ומאכלו שם הוא שצר פעולה ומעתה זכא ב"כאולל ויכול לקיים בזה מצוות משלוח מנות.

ישיבה להבדיל

אמר לי רבנו הגדול מ"ר הגר"פ שייבנר זא"ק"ל כי לדעתו צריך לבקש רשות מאל"ה הישיבה, ומשום שסוכה הוא כי אוכל של ישיבה שייך לראש הישיבה אם התרומות ניתנות לראש הישיבה, ואמר לי כי בלדך הכלל האמנה היא בל"כ עצורו. ומשום כך ראוי לבקש רשות לזכות במלכא"ה ואז לקיים בהם מצוות משלוח מנות. ודע כי מה שמשלמים ההויים לישיבה דמי שצר לימוד אין זה הופך אותם לבעלים, ומעשה בישיבה אחת שהלווה מישאר לחברו מענין הל"ב בצורחת לערב על מנת שיהיזר לו הלה למחרת שניאל, ומשפתי לדין נשך אוכל. אמר לי רבנו הגדול זא"ל ש"לדעתו כיוון שהאוכל לא שייך לכתורים אין כאן הלוואה ואין כאן רבית. (אולי גזל).

סעודת פורים א' בלילה וא' ביום דומה לשבת. והקשה ע"ז המורכדי ממש"כ מדברי הגמ' מגילה ד"ז שסעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו משמע שמשפיק סעודה אחת ולא צריך אלא סעודה אחת ביום! וכתב הב"ח ליישב דאע"ג שאין יוצאין ידי חובה בסעודת הלילה מ"י"מ יש לאכול סעודה בלילה, ומביא רא"י לזה מגמ' מגילה ד"ז ע"ב עיי"ש וא"י מיושב שיטת הראב"ה, ומסיים בסו"ד דצריך לסעד בלילה ועורכין שלחן וסעודת ומרבים קצת בסעודה זו לשם פורים ולמחר ביום סעודת סעודה חשובה. אי"כ יוצא מדברי דר"ק עיקר הסעודה צריך שיהיה ביום אבל ימי משתה ושמחה מדובר גם ב' הלילה. וכן משמע שכתב הרמ"א בדרכי משה סימן תרצ"ה אות ב' על השתה משה"ר ברוטא שאף בליל פורים חייבים לשמוח [עיי' שו"ת בי שיערי א"ח סימן שע"ה שו"ת תורת רפאל סימן קכ"ב שו"ת משנה שכיר א"ח סימן רל"א].

מנהג אכילת זרעונים בפורים

הרמ"א בסימן תרצ"ה סי"ב כתב "יש אומרים שיש לאכול מאכל זרעונים בפורים זכר לזרעונים שאכלו דניאל וחבריו בבבל, ופירש הלבוש שגם המגילה היה גי' ע"י דניאל שהוא התך לפי דברי חז"ל. ובמשנ"ב (שם) ס"ק י"ב כתב וגם אסתר אכלה זרעונן כדאמר בפ"ק דמגילה ע"פ "וישנה לטוב" שהאכילה זרעוני. ובמשנ"ב ס"ק י"א כתב "ויאכל זאת בלילה הראשונה". מקור לדברי המשנ"ב הוא הב"י (שם) שמביא בשם ארחות חיים **דבליל פורים** אוכלים זרעונים זכר לזרעונים שהיו אוכלים בבית המלך. ולהבארה למה אוכלים דווקא בלילה והרמ"א לא כתב שאוכלים בלילה רק המג"א הוסיף דהיינו בלילה. וכתב בליקוטי מהרי"ח עניני פורים כתב דאף דברא"ח וכלכו כתבו בלילה מ"י"מ מדברי הרמ"א שלא כתב לילה משמע **זגם ביום יש לאכול**.

עיסוק בפסח בחדם שמחת הפורים

מעשה מעניין שהביא לנידון הלכתי מסועף, עלה על שולחני של הגאון רבי שלמה דלגור בעיר ברוד, דוקא ביום הפורים. הן ידועים דברי הפוסקים שכתבו שיש לעסוק בדברי תורה קודם הסעודה ביום הפורים. וידוע שמן הראוי הוא לעסוק בהלכות פסח כיון דמתחילין מיום הפורים עצמו לקיים מה שאמר שלושים יום קודם הספח שואלין ודורגין בהלכות הפסח, עיי"ש.

והנה באו לפני הרב בקודש פנימה, שני יהודים הדורים, וכל אחד שאלתו בפיו, האחד חפץ הוא לדעת על דין הגעלה באחד מכליו בפסח שיש בו חמץ מוטבע, והשני בא לשאול בשאלה אודות הפורים.

וכאן החל ויכוח גדול, שואל השאלה שבא לשאול אודות הפורים היה כולו נחפו, ומיהר לשאול ולקבל הוראתו של הרב, בכדי לדעת מה עליו לעשות בעיצומו של יום, וכששמע שחבירו בא לשאול שאלה על פסח, דחאו בתוקף באומרו שיש לו עוד שלושים יום זמן לברר הדבר, ומה ענין הוא שיוקדם לשאלתו העוסקת בעיצומו של יום הפורים.

אך אותו יהודי שהיה בר אוריין, נעמד על שלו באומרו, הרי שלושים יום קודם הפסח שואלין, ואימתי הוא חל אם לא היום, אז מה חילוק יש בינינו, ששיני שואלים בהלכות היום הזה. הייחוס הסתעף לסברות ונידונים שונים, ואז טען השואל שבא לשאול בגין סעודת הפורים, שהי אצלו התשובה היא יותר מתבקשת להיום, כיון שזמנו קצר, וכל זמן שאינו מקבל התשובה לאי וכל לקיים כראוי מצוות היום הזה, ואילו שואל שאלה הפסח, הרי אף שזמנו אכן היום, אך יכול הוא לקבל תשובתו גם מחר ומחרתיים, ולא יפסיד בכך דבר.

שמע הגר"ש קלוגר את הייחוס הקולני, וחישב בכל הצדדים האמריים ובטעניו של העולה על ידו, ולאחר מכן יצא בהכרעה ברורה וחד משמעית שאמרה: כי שואל השאלה על פסח הוא הקודם אצל שאלת על ענין הפורים שמצוותו היום, הללו הרימו עיניהם לנסות ולהבין פשוט על פסק זה.

והגאון המשיך ונימק, הרי היות ושיניהם חובת היום שלחם היא דוקא ביום זה, שאף דין שואלין קודם החת שלושים יום זמנו הוא היום, אך מן הדין ליוזקה לשואל בהלכות הפסח תחילה, כיון שזה הוי מן התורה כמו שלמדו כן מן המקרא, ואילו פורים כל מצוותו היא רק מדברג.

והרב אף הביא ראיה לדבריו ממה שאמרו בעלמא בתדיר ומקודש, שהמקודש קודם, כן בפסח שהוי מן התורה הוי מקודש יותר והוא עדיף.

אך במחשבה שניה אמר הרב שהנושא עדיין טעון ביאור, שהרי מאדך יתכן שפורים עדיף כיון שנחשב יותר חובת היום מדין פסח, כיון שאף שמתחיל חובו בלימוד הלכות הפסח עשירי, מכל מקום זהו רק צורך הפסח שהוא יהיה בעוד שלושים יום, ולכל הפחות יהיה בטעם זה להשוות ביניהם, ויוכל הרב להחליט למי לענות תחילה.

וסיים הרב באומרו: ילמדו חכמים ויוסיפו לקח.

בשפע ובאור הגדול של פורים. שפע שיכול לרומם את האדם, לקדש אותו, להוציא אותו למרחב ולתת לו הרגשות עליונות ונשגבות שילוו אותו זמן רב אחרי פורים – הוא אחרי קיום מצוות היום".

הוי אומר, שבפורים, אותן שעות שאחר הסעודה קיימים יתר מצוות היום, הם הפצא של זמן שונה לחלוטין, מהשעות שקודם קיום המצוות. שכן אז דייקא, מתגלה זוהר היום בכל עוצמתו".

נמצא מתנה טובה זו שניתנה לנו. נקיים את הסעודה היום כהלכתם ונתן לבנו לאבינו שבשמים בתפילה ובקשה לקבל מהשפע ומהאור של ימים קדושים אלו וכל הפושט יד נותנים לו למלא כל משאלות לבנו לטובה.

'סעודת פורים'

ידועים דברי הב"ע על ההבדל שיש בין הנוכה לפורים. שימי החנוכה נקבעו לימי הודאה והלל ואילו ימי הפורים נקבעו לימי שמחה ומשתה. מפני שהגזרה בימי הנוכה הייתה 'להעבירם מחוקי רצונך' שזה שמד רוחני. ואילו בפורים הגזרה הייתה 'להשמיד להרוג ולאבד' שזו גזירה השמדה על הגוף.

לכן כשהיה נס וגברו בית חשמונאי ובטלה גזרת השמד הרוחני נקבעו ימי החנוכה לימי הודאה והלל. וכאשר בטלה גזרת ההשמדה של המון נקבעו ימי הפורים לימי משתה ושמחה.

הגמ' בפסחים מביאה: 'הכל מודים בפורים דבעינן לכס. מאי טעמא, ימי משתה ושמחה כתיב'. ביום טוב ישנה אפשרות לקיים כולו ד' אבל בפורים מחוייבים בשמחה שבאה על ידי משתה.

יתרה מזה מצינו, שהגם שביום טוב שיש מצווה של אכילת בשר ושתית יין משום מצוות השמחה ברול. בכל זאת מי שרוצה להתענות ורשאי. מה שאין כן בפורים שאף שכתב הרמ"א שאין להתענות בפורים מלבד תענית חלוס. כתב שם הגמ"א שגם בתענית חלוס 'נראה לי שכוונתו דיתענה עד אחר מנחה ואחר כך יאכל'.

בספר 'עמק ברכה' הביא משמו של מרן הגר"ז הלוי זצ"ל לחלק בין יום טוב לפורים. שביום טוב מהות החיוב הוא לשמוח בד' וכדי לזכות לה צריך לשתות יין שהוא מעורר לשמחה. מה שאין כן בפורים ששם גוף המצווה היא משתה שם שתיית היין אינה רק מכשיר ואמצעי לשמחה אלא חיוב עצמי של שתיית יין.

נמצאנו למדים מדברי חז"ל עד כמה גדול עניינו של יום הפורים עד שאמרו: על יום הקדוש 'יום הכיפורים' שהוא 'כפורים' כמו יום הפורים. ובודאי חובה עלינו להתבונן בעיצומו של יום זה לדעת 'על מה זה ולמה זה' כה גדולה מעלת יום הפורים.

המדרש באסתר רבא ז' י"ג מביא בפרוטרוט את השתלשלות העניינים שהחלו בסעודת אחשוורוש בה נכשלו ישראל בעונות המורים. עד ש'באותה שעה אמר הקב"ה למה לי אומה זו. 'אשביתה מאנוש זכרם'. מייד אמר הקב"ה לשטן הבא לי מגילה'. ואז נגזרה גזירת הכליה על אותו הדור.

כאשר נגזרה הגזירה 'להשמיד להרוג ולאבד' מביא המדרש שם: 'באותה שעה רץ אליהו זכור לטוב בבהלה אצל אבות העולם' לעורר אותם על הגזירה הנוראה שנגזרה בגלל שנהגו מסעודתו של אותו רשע.

המדרש מתאר שם את כל השתלשלות הדברים עד שבסופו של דבר רק בגלל שגזרת הכליה הייתה חתומה בטיט ולא בדם, ניתן היה לקרעה. נמצאנו למדים איהפ. כי יסוד נס הפורים הוא קריעת גזר דין של מעלה. במצבים ובתנאים מסויימים ניתן לקרוע גזר דין של מעלה. וזה גופא היה נס הפורים. ידועים דברי הרמח"ל בספרו דרך ד' בשורש ימי החג והמועד שנקבעו לדורות שכתב שם: 'הוא סדר שסידרה החכמה העליונה, שכל תיקון שנתקן, ואור גדול שהאיר בזמן מן הזמנים. בשום אותה תקופת הזמן ההוא, יאיר עליו אור, מעין האור הראשון. ותודוש תולדת התיקון ההוא במי שקבלו'.

מבאר לנו הרמח"ל שאותו השפע שקבלו בני ישראל בזמן המועדות. ביציאת מצרים ובמתן תורה. וכן בימי החנוכה ובפורים. אותה ההשפעה חזרת ונשנית מידי שנה בשנה, בשבוע מעגל השנה לימים אלו.

הוי אומר, שבימי הפורים האלו, בכל שנה ושנה, בי"ד באדר בערי הפריזים ובט"ו באדר בערים המוקפות חומה. חוזר אלנו מעין אותו אור שהאיר באותם הימים אז. ואתה ההשפעה הגדולה שהייתה אז והביאה לקריעת גזר דין של מעלה היא חזרת אלנו מידי שנה בימים אלו ממש.

וכבר הביאו את דברי בעל ה'חידושי הרי"ם' שכתב: 'פורים הוא זמן רצון לכל, שעת רעוא דרעיון, וכל אהך יכול לפעול אצל השי"ת שימלא כל משאלות ליבו לטובה'.

אלו דברים נוראים למי שמבין ושם על לב. אשר על כן כל מי שיש מוח בקדקודו, צריך לדעת איך לנצל ימים כאלו. ימים שהם מסוגלים לבקש ולקבל. למלא כל משאלות לבנו לטובה. וכמו שאמרו: 'כל הפושט יד נותנים לו'.

בקונטרס עיניי חג הפסח לגאון רבי חנוך קרלנשטיין זצ"ל הביא את דברי החיד"א בפרושו והגיד שפסח זה לשונו: 'אמר האר"י זצ"ל: דכל הניסיע שנעשו לישראל וכו'. חנוכה דברבו סדיו יתברך, אז נבקע אור גדול וכו'. והכניע הסט"א. ואז נעשה הנס. כן בכל שנה ושנה, מאיר האור ההוא הגדול ביום ההוא וזה טעם המועדים'.

והביא שם עוד מה שכתב בספר 'קדושת לוי' בענייני זה ש'על ידי קיום המצוות אנו מעוררים בכל דור הארה זו'. דהיינו שעשיית וקיום מצוות היום היא המעוררת את ההשפעה והאור שיש באותו יום.

וכך כתב בספר 'שיח צדק': 'ולפי זה בפורים, הזמן היותר מעולה בו ניתן לזכות

אמר חז"ל מייחייב אינש לבסומי בפורי'א עד דלא ידע בין ארור המון לברוך מרדכי, רבים תמהים מדוע לא מצאנו בשום מצוה ענינין של השתכרות רק בחג הפורים, נביא בזה הסבר נפלא מהבני ישכר זצ"ל: איתא בגמרא (עירובין סה.) אמר רב ששת "יכולני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שחרב בית המקדש "משום דכתיב (ישעיה טז, כא) "ושכורת ולא מיין" דהיינו שיש לישראל דין שיכור – שפטור מכל המצוות – מיום שחרב בית המקדש. הגמ' מקשה עליו הרי למדנו: "שייכור פטור רק מתפלה אבל בכל המצוות הוי מחוייב". ומתרצת הגמ' שרב ששת נמי התכוין לפטור רק מדין תפלה. הגאון החיד"א זי"ע (דבש לפי מערכת ש') מבאר דמה שיתרצה הגמ' מדוי תפלה – הכוונה שעל ידי כך נפטרים אנו בדין מכל המצוות, ומסביר זאת עם גמ' אחרת שלמדנו (שם מא.), "דגלות ועניות מעבירין את האדם על דעת קוננו" ושואלת הגמ' למאי נפקא מינה, ומתרצת: "למבעי רחמי" – שאמנם גלות ועניות פוטרים מכל המצוות, והיינו שאין נענשים בדין אם לא קיימו המצוות שהרי בטבע דקדוקי עניות וגלות מעביר על דעת קוננו, אלא שחייבין על שלא התפללו על זה.

ומסיים החיד"א – נמצא לפי זה, שכיון שאנחנו בגלות שמעביה על דעת קוננו – אין יכולים לחייב אותנו רק בתפלה, ועל זה בא רב ששת להוסיף שמשחרב בית המקדש נקראים אנחנו שכורים – ושכור פטור מן התפלה, אם כן שוב אין יכולים לחייב אותנו על שום מצוה שלא קיימנו עכ"ד ודפחתי.

ובזה מסביר – **הבני יששכר** (אדר מאמר ז, ט) – דברי חז"ל (מגילה יא.) 'ותוציאני לרויה בימי המן' רויה פירושו שכרות (שבת לב.) והיא שעמדה לאבותינו בימים ההם שנידונו בשכורים הפטורים מהכל – שהיה אז בגלות הגלות שבין בית המקדש הראשון לשני – והגמ' הרי פטור את הכל חוץ מהתפלה, ועל זה היה להם פטור מדין שכורים וכי"ל.

וזהו שגורם הנס, כמו שאנו רואים במיתת ושתי על ידי שהמלך אחשוורוש נשתכר, וכן כשבאה אסתר לבית המלך כתיב "כטוב לב המלך ביום" – ועיי' היין נתעוררו זכויות לישראל ובטלו הגזירות. ומוסיף הגמ"ש: זהו ענין השתירה בפרי'א שתקנו חז"ל, לאות ולזיכרון שדין השכרות היא שעמדה לאבותינו בזמן ההוא להיות ניצולים מן הגזירה הקשה, ובה שאנו שותים ומתבסמים ביום הפורים – מעוררים אנו הכותב שגם אנו בגלות המר הזה נצא במהרה בימינו לחירות אכ"י.

בצעם ענין השתירה ביומי דפרי'א אמרו ז"ל (מגילה ז.) מייחייב אינש לבסומי בפורי'א עד דלא ידע וכו'. בספר שיח שיפי קדוש (פורים אות ה) הביא דבר נפלא: הרחיק החידושי הרי"ם זצ"ל היה שונא שכרות בתכלית השנאה, מכיון שמאדם האדם את 'הדעת' בעת השכרות. פסע אחת ביום הפורים בא אליו הרחיק רבי חיים איטשע זצ"ל מלאדו, מבוסס קצת, ואמר לו מרן בלשון קדשו "הע חיים איטשע שיכור" ואמר הלא אמרו ז"ל חייב אינש לבסומי בפורי'א, והשיבו מרן זצ"ל שישיטיט דאך נישט חייב, שישיטיט מייחייב (לכומר כתוב מייחייב ולא חייב) עכ"ל. ועמיקו אז בהבנת תשובתו גדולי חקרי לב ולא מצאו עכ"ד.

רבים וגדולים נתחבטו בדבריו הקי' שהמה לכאורה דברי פלא, שהן אמנם מצויני לקדמוני' (ראה רבינו אביגדור פסק תסי"ב, וברוקח פ"י כי תצא) שחילקו מדלא כתיב לאיבסומי אלא לבסומי, שמעמ שבא לרמוז שלא להשתכר ממש עיי"ש בדבריהם אבל חילוק בין חייב למייחייב לא מצאנו.

דידי **הרב ברוך צ. גרינבוים** (בחר"ץ) הי"ו ב' "למען דעת" תירץ ע"ד הדרוש, הנה מקובל בידינו (ראה יסוד ושורש העבודה, וראה הלחן מהחכ"צ ועוד) שכל מקום שאמרו חז"ל הלשון "חייב" הכוונה עד בכדי מסירות נפש, ובהו י"ל, שאמר החידושי הרי"ם שאין זה אמור רק במקום שכתוב "חייב" ולא "מייחייב" ובמילא אין חיוב להשתכר ולמסור את הנפש עד בכדי איבוד הדעת ודפחתי.

ויש להוסיף לכך כמון חומר דברי הרחיק בעל הדברי חיים מצאנו זצ"ל, שנהג לומר בכל פורים בהאי לישאנא: גלו וידעו, שלו היו נותנים לי כל חללי דעלמא לא הייתי שותה ומפסיד את מוחי ודעתי הצלולה, אבל זקיני התנס צבי זי"ע היה אומר, שבכל מקום שאמרו חז"ל "חייב" החיוב הוא במסירות נפש, ואיך חייבים למסור נפשינו על זה, – ואמר בהתלהבות קדושה בקול גדול – נו... תנו לי לשתות וישו' חיה

פוטו סטודיו	גל פז-רשת למוסיקה ירושלים-ב"ב-חיפה	פוטו ציון צילום אירועים, מצלמות וסטודיו	אחים הקר רשת בשר למהדרין
● בחסותם האדיבה של בעלי עסקים תומכי תורה לברכה, הצלחה וכטו"ס ●			
צבי ורצברגה בית האגרי'ה	המנעול הנאמן זאב הורוביץ דלתות פלדה ומפתחות	לעילוי נשמת רבי יצחק בן ר' אליהו ואסתר זר	

הישיבה

מוקד "אדוני" לרכונות, רישום ויישועין

1-800-20-18-18 שבתים